

Kézdi Nagy Géza

Maszkok és táncos rítusok a mexikói totonák indiánoknál 2.

A szöveg első felét megtalálja az antro-pólus előző számában.

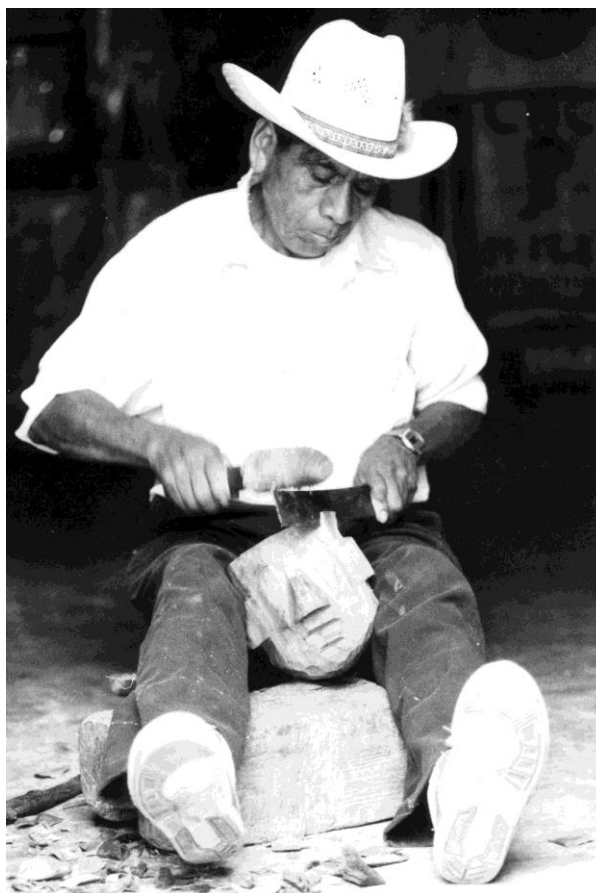
A másik prekolumbián eredetű ősi „Naptánc” a *'Quetzalines'* (*Gua-Gua* totonákul). Itt a Quetzal táncosok fejükön az orrsíkjukkal párhuzamosan elhelyezkedő, félkört alkotó színes tollkoronával járók el először táncukat a földön, majd egy keresztszerű faépitményt ácsolnak össze, és rögzítenek a talajban. E szerkezetet körbe forgatják, és lábukat beakasztva, fejfelé forognak körbe-körbe, mintegy szimbolikus szivárványt létrehozva repülésük során a színes tollkoronák levegőben történő színösszeolvadásával. Korábban ezeket a tollkoronákat madártollakból készítették, de ma már több ilyen madárfajta kihalófélben van ezért színes és fényes papírokat használnak a mai utódok.

A többi tánc már nem ősi eredetű, Kolumbusz előtti korszakból származó, hanem a gyarmati kor és az azt követő századok terméke. Az „Ormega”, a „Negritos”, a „Tejoneros”, a „Malinche” mind a keresztény korszak idején alakult ki, és lett a totonák paraszti kultúra szerves része. A „Malinche” 12 – 13 éves kislányok tánca döntően, és a hódító Cortes – akit egy kisfiú testesít meg – Malinchével való kapcsolatát szimbolizálja, aki őslakosként tolmácsa és egyben szeretője volt. Ezt a táncot sokan a mexikói nemzet születését jelképező rítusnak tartják,

ahol a hódító spanyol és az őslakos indián kapcsolatának gyümölcse a mesztic mexikói népesség létrejött. A táncok többségét azonban férfiak adják elő, sőt a „Tejoneros” –nál a női szerepeket is férfiak táncolják.

Találkoztunk e vidéken maszkkészítő mesterrel, aki tucatnyi település táncosait látta el az egyes táncokhoz szükséges maszkokkal. Amador Juarez-t 1991 januárjában ismertem meg 61 éves korában Arenal faluban Coyutla és Entabladero között. A közeli erdőtől szerezte be a cedro nevű fát és ezt faragta ki egyszerű szerszámokkal (fakalapács, egy kettétört machete, favéső, szög), majd festette ki a megfelelő színekre. 1993 decemberében filmre is vettük Tari János filmrendező-operatőr kollégám segítségével a munkafolyamatokat.

Az interjúk során megtudhattuk, hogy ez a szakma is jellemzően apáról fiúra szállt eddig, de a dokumentumfilm készítésekor már tudható volt, hogy az akkor 64 esztendőes mesternek nem lesz már utódja e szakmában, és ez a tény felértékelte számunkra az ott készült fénykép és filmfelvételeket, valamint e két időpontban gyűjtött tucatnál is több maszkot. E maszkokat nekem szabályosan meg kellett rendelnem tőle az 1990-91-es és 1993-94-es terepmunkáim során, hiszen mint kutató antropológus nem vehettem el a táncosok maszkjait, hanem ilyen módon a létező összes tánchoz szükségeseket folyamatosan szereztem be tőle. Általában egy- másfél hét alatt készült el egy maszkkal, és én időszakonként visszatérve fizettem ki és szállítottam el műhelyéből alkotásait. Volt olyan eset, amikor segítségünket kérte és festéket vetetett velünk Papantlából vagy Poza Ricából, ha már kifogyott a készlete. E két gyűjtőút eredményeképpen 1996-ban a Budapest Néprajzi Múzeumban megrendezett totonák néprajzi kiállításon sikerült ezeket a maszkokat bemutatni a nagyközönségnek, berendezve a maszkkészítő házát beborítva a falat az Amador Juarez által készített

népművészeti alkotásokkal. Főleg az „Ormega”, a „Negritos”, a „Tejoneros” táncok maszkjait faragta ő, de keze művei közé tartoztak az olyan fontos tánc karakterek maszkjai, mint a „Diablo” vagy a „Pallazo”, de az ősi szent állat, a jaguár, vagy a kisebb szerepet kapó kutya maszk is.

A filmezés és gyűjtés során történt egy érdekes epizód is. Az azóta a Duna TV-ben már bemutatott filmen (Kézdi – Tari 1993-94) látható, ahogyan farag egy maszkot egy fa tömbből, és ez természetesen a filmkészítés ideje alatt nem készülhetett el teljesen, de én ezt a félig faragott művet is meg akartam vásárolni. Ezen először nagyon megdöbbsent és tiltakozott, „hiszen ez nincs kész” – mondta, ezt ő nem adhatja oda. Azzal érvelt, hogy mestersége és eddigi szakmai elismertsége nem engedi, hogy nem kész munkát adjon ki a kezéből. Csak hosszas győzködés után adta be a derekát, amikor elmagyaráztam, hogy én a múzeumban egy kiállításon a munkafolyamatokat is szeretném bemutatni és az „iskolában” (az egyetemen), ahol tanítok, szeretném a diákokkal megismertetni a totonák kultúra minden lehetséges részletét is. Végül ezért a darabért kellett a legtöbbet fizetnem.